

EVANGELIKUS ÓRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TÁRSADALMI HETILAP

A HAZAI NÉGY EVANGELIKUS EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik hetenként egy íven, a Hivatalos Közlemények, mint az Ev. Órálló melléklete, minden két hétben.

A kéziratot a szerkesztőhöz, a hirdetés szövegét és díját a kiadóhivatalba kell küldeni.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KOVÁCS SÁNDOR theol. akad. tanár
Pozsony, Konvent-utca 11. szám.

KIADÓHIVATAL:

HORNYÁNSZKY VIKTOR
hirlapkiadóhivatala, Budapest, V., Akadémia-u. 4.

A lap ára egész évre 8 kor., félévre 4 kor., negyedévre 2 k. A „Hivatalos Közlemények” melléklettel egész évre 10 kor., félévre 5 kor., negyedévre 2.50 kor. — A Hiv. Közl. a föllep nélkül egész évre 4 kor. — A Hiv. Közl.-t az anyaegyházak és felsőbbrendű iskolák ingyen kapják. Ara az Órálló megrendelőinek 2 kor., külön 4 kor.

TARTALOM: Petrőczy Kata Szidónia énekeiből. — Hazafiság és sovinizmus. *Stromp László.* — Szemle. — Tárca: „Novella d' Andrea”. *Falda Lajos.* — Külföldi krónika. Dowie és a keresztyén katolikus egyház Zionban. — Egyházi élet. — Szerkesztői üzenetek.

Petrőczy Kata Szidónia énekeiből.

Könyörgés.

Istenem, adj erőt töredelmességre,

Szívembe malasztot tiszta könyörgésre.

Zokogva könyörgök, szemed reám fordítsd,

Hogy tisztuljon lelkem, Lelkeddel erősítsd.

Kárhozat rít szennyét mosd le én szívemről,

Bűnöm nagy fájdalmát vedd el bús fejemről.

Megvallom előtted, haragod érdemlem,

Irgalmasságodért mégis ne verj engem.

A kit belém adtál, tartsd meg én lelkemet,

Pokolnak törébe ne engedj engemet.

Óh nyújtsd kegyelmedet drága haláloedért,

Segítsd meg Krisztusom öt mély sebeidért.

Igaz vagy Istenem és igen irgalmas

Mind mennyen, mind földön egyedül hatalmas,

Drága szent véredért légy az én oltalmam,

Szegény kis férget ne hagyd kárhozatban.

Segítség, oltalom nincsen te kívülled,

Ne bocsásd üresen én könyörgésemet,

Im bűn tömlőcéből te hozzád kiáltok,

Áldj meg kegyelmedből, ne fogjon az átok!

(Thaly K. gyűjteményéből.)

Hazafiság és sovinizmus.

Oly téma, a melynek egyházi lapban, mintha helye sem volna. Evangéliomi keresztyén alapon másról, mint az evangéliomi élő hit által megszentelt, az evangéliomi vallásos érzellemmel összeolvadt s abban megdicsőült hazafiságról beszélni — képtelenség. Sajnos azonban, ez csak eszményi követelmény. A valóság más képet tár elénk. S ha már egyszer az alkalom itt van, elmondjuk, a mit a témáról evangéliomi keresztyén szempontból gondolunk; azon jó hiszemben, hogy a kérdésnek egyenes és őszinte tisztázása jobbra is, balra is csak jó hatással lehet.

Ez alkalmat pedig a Budapesten megjelenő „Slovensky Tyždennik” f. év március 17-iki (12-ik) számának „Panslavsky kúaz” c. közleménye szolgáltatja, a melyet kiegészít a Modorban megjelenő „Straž na Sione” c. egyházi lap f. év ápril havi (4-ik) számának „Za šarišsko-zemplinskeho senioratu” c. tudósítása. A teljes tárgyalagosság kedvéért álljon itt mindkét cikk szövege hű fordításban.

1. A „Slovensky Tyždennik” közleménye a következő:

„Pánszláv pap. E cím alatt jelent meg a sátoraljaújhegyi „Felsőmagyarországi Hirlap” március 1-sői 19-ik számában a hazafiaskodó magyar zsurnalisztikának következő virága:

(Levél a Szerkesztőhöz). Tekintetes Szerkesztő Úr! Hogy a nagy közönség lássa azon papság hazafiságát, a melynek közreműködésével D... úr meg lett választva*, ide mellékelem *Kozlay József* pazdicsi ev. lelkész úrnak Svatopluk nyelvén kiállított bizonyítványát, azon kéréssel, hogy azt tisztelt lapjában jelen soraimmal együtt, a maga egész terjedelmében közölni sziveskedjék. Itélje meg belőle a nagyközönség az illető lelkész úrnak hazafias gondolkodását. A szégyent és gyalázatot nem moshatja le többé magáról, bármint mosakodjék is, mert, hogy az ő egyháza, a melyet szolgál s a mely néki kenyeret ad, nem tót és nem pánszláv, azt bizonyítja a magyar pecsét az okiraton. Ez okiratból tehát nem lehet másra következtetni, mint arra, hogy a lelkész úr tót gondolkodású s hogy örömmel és buzgósággal terjeszt Magyarországon a pánszlávizmust. Mély tisztelettel a szerkesztő úrnak készséges szolgálója.

* * *

* T. i. országgyűlési képviselőnek.

Nevezett lap most a delicti corpust közli, a mely így hangzik (magyar fordításban):

Megemlékezés

az Úr szent vacsorájának első élvezéséről.

Ez emlékirattal s az Isten áldásának buzgó kívánásával bizonyítjuk, hogy N. N., a ki -----én született és -----én kereszteltetett meg Pazdicson, ma azaz 1903. május 7-én a pazdiesi ev. egyház templomában a szent kereszt-ség szövetségének megújítása után a hitben megerősített.

Az ág. ev. vallású egyház
pecsétje Pazdicson.

Kozlay József,
ev. lelkész.

Megjegyzendő: az okiraton a pecsét magyar szövegű. A lelkész azonban a tót szövegű emléklapra nevét így írta alá: „Kozlay József, ev. farár“.

Nevezett „Sl. Tyždennik“ c. lap most így folytatja. „A szerkesztőség (t. i. a sátoraljaujhelyi lap szerkesztősége) ezután nagy betűkkel így ír Magyarországnak e szörnyű elárultatásáról: „Így hangzik ime a nekünk küldött levél és nem magyar nyelven írott okirat. Szégyen és harag égeti orcánkat s kezünkben reszket a toll, a mikor a hazafiatlanság ily bizonyítékát látjuk s a pánszláv Herostatesről kell írunk. Szégyen és gyalázat, ha idegenből ide vetődött nem magyar polgár tüntet egyetlen kincsünk, nemzeti nyelvünk ellen. Itéletre méltó, még ha nem magyarajkú magyar polgár is, a ki ilyen dolgot művel. Am ezek mentségül hozhatnák, hogy bánják tettüket, hogy nem tudnak magyarul s azért nem írnak nemzeti nyelvünkön. De mit szóljunk Kozlay József ev. lelkész úr tettehez? Ennek az úrnak az anyanyelve magyar és a neve után ítélve, történeti nemesi nevét atyjától örökölte. Őt hát már származása, nemzetisége, papi állása egyaránt arra praedestinálják, hogy a magyar nemzeti gondolat apostolává legyen. És ő a helyett, hogy e fenkölt hivatását teljesítene; a helyett, hogy a végeken romlásnak kitétt magyarságot megszilárdítani törekednék; a helyett, hogy a magyar nemzeti gondolatot az idegen nemzetiségek között terjesztené: megtagadja magyar vérért, az ellenség táborába áll s ennek gyarapítja erejét. Valóban az emberi észnek sajnálatraméltó eltvelyedése ez, a melyet érdeme szerint kellene megbélyegezni. De nem találunk elég erős szavakat, mert az ilyen eljárás elítélésére gyenge még a legdurvább szó is!“

„Ime — jegyzi meg a Sl. Tyžd. — a sovén agyvelő betegsége. Akad véletlenül Zemplénben pap, a ki írásban is szól híveihez, azon a nyelven, a melyet ezek megértenek. Okos emberek itélete szerint ez vajmi természetes dolog. Am a sovén lármázók szerint hazaurulás. Vigyázzatok tehát jó emberek: a mit e hazafiak ezentúl hazaurulásnak kiáltanak ki, azt tegyétek, mert az jó és illő. A sátoraljai tökfilkó pedig iratkozzék be az örültek házába“.

2. A „Straž na Sione“ pedig így ír.

„A sáros-zempléni esperességből. Szörnyű s hallatlan dolgok történnek itt. 1. Szebenben, a tót egyházban, a mely 752 lelket számlál, holott a német egyháznak ott csak 198 hive van, Dianiska Albert lelkész halálával a múlt éven megüresedvén a papi hivatal, a hivesek új papválasztásra készültek, a mi természetes is, mert a zsinati

törvény rendeli az új lelkésznek az özvegyi felév alatt való megválasztását, de Zelenka püspök úr azt nem engedte meg, mert hogy az egyházkerület határozata értelmében Szebenben a tót egyház megszűnik létezni s valami missiói körré kell átalakulnia; nem akarta pedig ezt megengedni dacára annak, hogy az egyház egyhangúlag elhatározta, hogy továbbra is önálló egyház akar maradni. Nos urak, mondják meg hát, micsoda s hol is vagon az a mi autonomiánk? 2. Még szörnyűbb dologról ír ez esperességből a „Slov. Tyždennik“ c. lap... (Itt elmondja kivonatban a fenti közleményt s aztán így folytatja:) „Tehát a helyett, hogy azt mondanák neki, (t. i. Kozlay lelkésznek), hogy a tótoknak a tót konfirmációi emléklapra tót aláírást is adjon, a mi csak illő és természetes dolog, pánszlávizmussal vádolják meg őt s a szégyen bélyegét ütik reá. Kiváncsiak vagyunk, vajjon mikép fogja megvédelmezni Zelenka püspök úr e kiáltó igazságtalansággal szemben a pazdiesi tót egyházat, valamint saját papját, Kozlay Józsefet. A mult zsinat alkalmával többször voltunk tanúi annak, mikép adott nyilatkozatokat, hogy ő sohasem engedi meg, hogy a tótajkú hivesekkel e tekintetben igazságtalanság történjék, nehogy vallásosságuk gyakorlásában esetleg megrovidíttessenek. Sőt, hogy azon lesz, hogy a jövő tót papoknak és tanítóknak alkalom adassék magok kiművelésére abban a nyelvben, a melyben a nép között hivataloskodnak. Ime *elszedik* már a nép templomát és istentiszteletét, *támadják* még a tótnyelvű konfirmációi emléklapot is: hát bizony a püspök úrnak most nagyon jó alkalma volna védelmébe venni a saját híveit és megtámadott paptársát s tettel bizonyítani fenti ígéreteit“.

Nem szándékunk a kétszeresen is apostrofált tiszakerületi püspök védőügyvédjévé csapni fel, meg lévén győződve, hogy a nemes püspök teljes öntudattal viseli a felelősséget minden egyházkormányzati ténykedéséért s illetékes helyen és időben számot is tud adni teljesen minden lépéséről. Arra sincs szüksége, hogy bizonyos dolgokban kifejtendő tevékenységére, avagy adandó nyilatkozatára nézve bárkinek kihívására avagy tanácsadására szorúljon. Azért a „Straž na Sione“ c. egyházi lapnak a kisszebeni ú. n. „tót“ egyház ügyében felhozott panaszával nem is óhajtunk ezúttal foglalkozni, meg lévén győződve, hogy ez ügy más, mint igazságos és egyházalkotmányoszerű elintézés nem nyerhet. Nem hallgathatjuk el azonban a felett való csodálkozásunkat, hogy nevezett laptársunk, bárha ismeri is a lelkészválasztási határidő tekintetében a zsinati törvényt, mégis arról, hogy ugyancsak e zsinati törvény alapján nemzeti-ségi megkülönböztetésről az egyházak között beszélni nem lehet s nem is szabad, tudomást venni nem akar. A mi egyébként épen nem jelenti azt, hogy a hol pl. a hivesek tót anyanyelvűek, ott tótul nem kellene, vagy nem volna szabad prédikálni.

Minket ezúttal csak az a pazdiesi eset érdekel és pedig nagyon is érdekel. Mert ez eset egyáltalán nem áll elszigetelten, hanem más és más alakban előfordul elég gyakran és pedig — őszintén kimondjuk a szót — *szégyenére* az evangélikus magyarságnak s nagy *kárára* evangéliomi egyházunk benső békességének s a benne ápoltt hazafiságnak.

Miről is van itt voltaképen szó? Egy evangélikus lelképásztor, kit a gondviselés tót ajkú nép lelki vezetőjévé tett, gyülekezetének gyermekeit megkonfirmálván, arról nekik tót nyelvű emléklapot állított ki. Ily emléklapok kiállítása igen szép és paedagogikailag igen helyes dolog s mert céljuk az, hogy birtokosukat folyton arra intsek, hogy az egyháznak egykor adott hűségüket-höz hivesek maradjanak mindhalálg, s mert konfirmációi

oktatásuk tót anyanyelvükön folyt le, ünnepélyes hitbéli megerősítésök is e nyelven történt, hát az erről szóló ünnepélyes okiratot is szükségképen e nyelven kapták meg. Ez eljárás természetesen foly nemcsak e cselekmény paedagogikai célzatából, de egyházunk azon helyes alapelvéből is, hogy „a gyülekezetben inkább öt szót értelemmel, mint ezret értelem nélkül“ s hogy kihez kihez azon nyelven szóljunk, a melyen néki az Igét megértenie adatott. Ez okból mi, bármennyire örülünk is annak, ha valamely gyülekezet *a maga szabad és spontán elhatározásából* a magyar nyelvet hozza be istentiszteleti nyelvül: viszont nemcsak áldatlan, de kárhuzatos munkánkat tartjuk azt, a midőn bármely gyülekezetben *erőszakosan* akarunk magyarosítani; sőt nem habozunk kijelenteni, hogy azon lelkészt, ki *ily* eredményekkel kérkedik a napi lapokban (erre is volt eset!) s az olesó hazafiság dicsőségét aratja be oly hírekkel, hogy gyülekezetébe a magyar nyelvet *ő hozta be*: nem elismerésre, de dorgálásra tartjuk méltónak. A mi elvünk nem a kívülről befelé irányuló magyarosítás, de a belülről kifelé törekvő magyarosítás; mert itt is áll az örök igaz elv, a melyet Üdvözítőnk így fejezett ki: *ἀποστολή ἡ ἡ γὰρ καρποφορεῖ*. (Mark 4, 28.) Az erőszak rendszerint ellenhatást szül s félő, hogy alkalmazásával épen ellenkező eredményt érünk el. Ez okból mi a pazdicsi ev. lelkész eljárását csak helyeselni tudjuk s hogy e gyülekezet és ennek lelkésze minden ú. n. „pánszláv“ velleitásoktól távol áll, mutatja épen a gyülekezet magyar peesétje s a lelkész magyar névaláírása, egyébként annak elegendő biztosítéka épen a lelkész személyisége, a kit ily képtelen váddal csak az elvakultság és a sovinizmus illethet.

Hanem hát ez nálunk *bizonyos körökben* sajnálatos bevett szokás, hogy büszke és rövidlátó hazafiságunkban szívesen felesapunk soviniztáknak s mindenki gyanus nekünk — értsük meg jól: *e bizonyos köröknek* — a ki tótul beszél. Tudok én ehhez a pazdicsi bűnvádroz hasonló eseteket. Neveket nem említek, mert még élő személyekről van szó s „nomina sunt odiosa“. De adataim hitelességéért kezdek. Egyik kerületben mintegy 20 éve történt, hogy egy alkalommal valamely ünnepet tartottak az akkori püspök tiszteletére s azon a környékbeli intelligencia és papság körében megjelent egy . . . megyei ev. tót lelkész is, a kit — ne kutassuk most az okát, joggal-e, avagy jogtalanul — „pánszlávizmussal“ gyanusítottak. A lényeges a dologban az, hogy ez ünnepő alkalomra az illető lelkész is eljött, hogy azon ő is részt vegyen. És mi történt? Egyik kimagaslóbb világi férfiú a közebed előtt elébe áll s odavágja neki, hogy nem áttolja idetolakodni stb. . . Tehát a helyett, hogy örömet fejezte volna ki a tévelygő megtérte vagy legalább is közeledése fölött, őt kicégérezte s szívének mélyéig megsértette. Kérdem: hazafiság volt-e ez, avagy sovinizmus? Három évvel ezelőtt a pozsonyi ev. theol. akadémia ifjúsága egy tanárnak a vezetése mellett, egy nyitrai város értelmiségének meghívására, e túlnyomó részében tót ajkú városkában hazafias ünnepélyt rendezett, természetesen tisztán magyar nyelven s magyar nemzeti programmal s az estélyen egy ottani előkelő tót egyháztag is megjelent, a kiről biztos forrásból tudom, hogy az illető tanárt és az ifjúságot is kitüntető magyaros vendégszeretettel fogadta. És ime az estélyen előáll valami alsóbbrendű nagymagyar államhivatalnok s hazafias felháborodásának hangos kifejezést ad az illetővel szemben, mert hogy ide mert jönni. . . Újból kérdem: hazafiság volt-e ez, avagy sovinizmus?

Nem, édes uraim, így nem szolgálhatjuk, így semmi esetre sem szolgáljuk a hazafiság szent ügyét. Így nem

nyerünk lelkeket, így nem gyűjtünk erőt, nem szerzünk a nemzeti ügynek sympathiákat. Sovinizmus ez, a legripókebb fajtaból s idején valónak tartjuk, hogy ez irányt, mint a mely sem hazafias, sem egyházi felfogással és elveinkkel nem fér meg — hiszszük s joggal állítjuk, hogy egyházunk komoly és számottevő köreinek nevében is — a leghatározottabban elítéljük s desavouáljuk.

De a midőn e kijelentést teszszük, nem hallgathatjuk el a felett való csodálkozásunkat sem, hogy a *komoly és egyházas* tót sajtó ily ripókségeket oly szívesen felül, azokat oly készséggel *általánosítja* s olvasóinak úgy adja elő, mintha azokhoz a komoly és tisztességes magyar hazafiságnak bármi köze is volna! Nem, atyámfiai, ez igazságtalanság s tévedés, igen nagy tévedés; mert szándékosságot e részben feltenni nem akarok. Bár e tekintetben is vannak tapasztalataim. Ime pl. egy felsőmagyarországi túlnyomó részben tót lakosságú városban történt meg mintegy 20—25 éve — teljesen megbízható és komoly forrásból tudom — hogy az ottani lelkész egyszer az ottani magyar evangélikus családok gyermekeit magyar nyelven konfirmálta.

Ez ép oly természetes dolog volt, mint a pazdicsi tót konfirmáció. És mi történt? Az, hogy a mint az illető lelkész a magyar konfirmációba fogott, az egész gyülekezet tüntetőleg felállott s otthagya a templomot. Hát bizony ennél bántóbb botrányt nem gondolhatok. Kérdem: egyházas, hazafias dolog volt-e ez a gyülekezet részéről, avagy — sovinizmus? Más példa. A horvát kormány evangélikus theológusok részére évi 1000 kor. stipendiumot folyósít oly feltétellel, hogy ezek tanulmányaikat egy magyarországi theológián vagy Ausztriában végezzék. Úgy tudom, hogy e stipendium élvezői *rendszerint* Bécsbe járnak, magyarországi theológiára soha egyetlenegy sem jött még s aligha csalódom, ha e jelenleg háttérben *bizonyos irányítást* keresek. . . Pedig a horvát-szlavon esperesség egyházjogilag a magyarhoni evang. egyetemes egyház integráló része s csak a legújabbban is egyik horvát-szlavonországi lelkész, a ki a theológiát a pozsonyi akadémián végezte s most a theol. tanári vizsgára jelentkezett, iratai között a hivatalbeli szolgálatáról szóló bizonyítványát *német* nyelven küldötte be, helyesebben: az ottani esperes, ki pedig évről-évre ott van Budapesten az egyetemes gyűlésen, azt inkább német nyelven állította ki, mint magyar nyelven.* Kérdem miért? És erre a kérdésre a felelet ismét csak az a másik kérdés: hazafiság-e ez, avagy sovinizmus?

Mind e példákat csak azért hoztuk fel, mert meggyőződésünk, hogy „*exemplum docet*“ s érvelése nyomósabb a legsubtilisabb dialektikánál; s mert az velők a célunk, hogy „*ad oculos*“ demonstráljuk jobbra is, balra is, hogy „*peccatur intra et extra muros*“ s hogy e tekintetben mindkét oldalt egyaránt illeti úgy a gáncs, mint — ha ugyan erről szó lehet — a mentés is.

A tanulság pedig: mindkét oldalról kérlelhetlenül üldözni a ripókságot s *miként a hídépítésnél szokás, egyszerre mindkét oldalról építeni a pillérek s rajtok az egymásfelé törekvő hídvet*. Nem kétlem, hogy e tekintetben *mindnyájan*, a kik hazánk és egyházunk érdekét lelkiismeretesen s hűséggel szolgáljuk, *mindkét oldalról* összefogunk, összetartunk; a sajnálatos sovinizmust *itt is, ott is* leszállítjuk magas paripájáról, hitelét a becsületes nép előtt pellengére állítjuk s útját nyitjuk a zajtalan, de annál intenzívebb az igazi evangéliomi szellemtől

* Természetesen az akadémia tanári kara az okiratot mint törvénytelen visszautasította s a folyamodót annak *magyar* nyelven való beszerzésére utasította. S. L.

áthatott és megszentelt igazi s nem a szájhösködésben, de a szívek tiszta érzelmében és a tettekben megnyilatkozó hazafiságunk. Szívesen hiszszük, hogy e tekintetben a hazai evangélikus tót sajtó támogatására és közreműködésére is feltétlenül számíthatunk. *Stromp László.*

SZEMLE.

A leghazafiasabb egyház. Az „Alkotmány” egyik minapi száma a csalatkozhatatlanság büszke érzetével a róm. katolikus egyházzal, mint a leghazafiasabb magyarországi egyházzal beszél. Nyilatkozata természetesen tiszta forrásból fakad: meleg egyházszeretetéből és csak óhajtanunk lehet, hogy protestáns hitsorsosainkban is kivétel nélkül megteremne a hasonló fokú önértet. Magához a nyilatkozat tartalmához azonban van egy kis megjegyzésünk. Kérdjük az Alkotmányt: hazafias egyház-e az, a mely teljesen idegen — mondjuk nemzetközi, — de tényleg olasz befolyás alatt álló hatalomtól, a pápaságtól való függését nemcsak eltűri, hanem legfőbb cél gyanánt szolgálja, még nemzeti érdekek kárával is? Hazafiság-e nyilvános, vallási ünnepélyeken, gyűléseken előbb a pápát üdvözölni s csak mellékesen, utána, ráadásul a magyar királyt is? Ezen a földön a magyar király, mint államiságunk fő képviselője lévén a legfelső hatalom, a pápát nemcsak fölötte, de még mellette állónak sem ismerheti el igaz magyar ember. Hazafiság-e a pápai himnust unos-untalan énekelni s a magyar nemzetnek szívükhöz forrott himnuszát ünnepélyekről, templomokból számkivetni? A nemzeti önállóság egyik legfontosabb tényezője a nemzeti nyelv érvényesülése. Hogy lehet ezzel összeegyeztetni a merőben idegen és holt nyelvnek, a latinak népünkre való erőszakolását? E tényben a nemzeti követelésnek a nemzetközi róm. kath. szemponttal szemben való feláldozását látjuk. Hazafiság-e, ha a róm. kath. püspökök, mint magyar törvényhozók, nemzeti jövőnkkel illető kérdésekben megint a curia merőben nemzetközi szempontból fakadó utasítása szerint foglalnak állást? Grünwald Béla, a ki a róm. kath. vallásban nevelkedett, de világos fejű s igazságos ítélőtű történetíró volt, a „Régi Magyarország” e munkájában szomorú képet fest a r. katolikus papság hazafiaságáról. Az üldözések korában kipusztították a prot. magyarságot s helyükbe idegen katolikusokat telepítettek. Nemde ez a nemzeti erőnek gyarapodása s a hazafiság megdönthetetlen bizonyossága. Grünwald találóan jegyzi meg, hogy a róm. kath. papság az egyetemes egyházi szervezetében elfoglalt állásánál és az engedelmesség elvének feltétlen uralmánál fogva nem szolgálhatja igazán a nemzeti érdekeket.

Nemzeti, ha az egyház és a nemzet törekvése megfér egy mederben, de mindjárt nemzetellenessé válik, ha ez a két érdek elválk egymástól. Világos, hogy nem az emberekben, hanem a rendszerben van a hiba. Ily körülmények között azt mondani, hogy a róm. katolikus egyház a leghazafiasabb, vagy a tiszta látás hiányára vall, vagy pedig azt a hitet kelti, hogy a cikkirónak kiváló tehetsége van az iróniára.

TÁRCA.

„Novella d' Andrea“.

(Dráma 4 felvonásban. Irta: Fulda Lajos.)

(Folytatás.)

„Novella d' Andrea” — így nevezve hősnőjéről — egy nagyratörő leánynak az élettragédiája, a ki a tudomány mezején borostyánt szerez ugyan, de boldogsága árán, saját magán tapasztalva, hogy a tudomány még nem boldogság, de a boldogság tudomány.

Drámánk színtere a jogtudomány klasszikus fészke, a híres egyetemi város, Bologna; cselekményének ideje — az ébredő renaissance kora, a XIV. század.

Tudnunk kell, hogy a renaissance magasabb társaskörökben a nőt a férfival teljesen egyenrangúnak tekintették és műveltsége is ugyanaz volt, mint a férfié. Minthogy pedig a kor szellemének megfelelően e műveltség az antik világ klasszikus művészetének és tudományának elsajátításában állott, hát abban leányaikat is részesítették, úgy, hogy a renaissance női valóságos virtuózításra tesznek szert a latin beszédben és írásban.* Voltak nők, a kik — mint pl. Isotta Nogarella, Quarino barátnője, azért nem mentek férjhez, hogy kizárólag tudományuknak szentelhesék magokat. Előszeretettel vesznek részt a komoly bölcseleti beszélgetésekben és vitákban, így pl. a szép Cosa, ki Antonio Alberti firenzei villájában egy ily vitában a győzedelmi pálmát is elragadja s büszkén vallja, hogy „a firenzei nők azon vannak, hogy beszédben és cselekedetben a saját erejükre támaszkodva haladjanak, nehogy a férfiak őket elámit-hassák.” Sokan a költészet terén híresek — Vittoria Colonna meg épen halhatatlan. Bárha szerelmi szonettjeik, canzoneik hangja annyira férfiasan őszinte és leplezetlen, hogy teljesen férfiak műveinek tartanók, ha kétségbevonhatlan adatok az ellenkezőt nem igazolnák. E mellett a renaissance kora, a melynek eszménye az egyéniség volt, az erős, határozott, dacos egyéniség: ez egyéniség elvét a rangbeli nőnél is teljesen érvényre juttatta. A legnagyobb dicséret, a melylyel a nőt illethették, ennek férfiassága volt, jellemében, szellemében egyaránt. A szüzből, a „virgo”-ból „virago” lett, mely szó férfias nőt, amazont jelentett: oly címet tehát, a melyet még secessionalista korunk is vajmi kétes bóknyar-tana, akkoriban azonban egyenes dicsőség számba ment, mint ezt Caterina Sforza példája igazolja.

A mint látjuk tehát, költőnk a dráma cselekményének idejét igen ügyesen és találóan választotta meg, a minthogy a milieu is, a melybe hősnőjét beállítja, a leggondosabb kortörténeti tanulmányra vall. A szemlélő szinte a XIV. század Olaszországába képzei magát, rá sem gondolva, hogy míg képzeletével egy rég letűnt vajudó korszak térein csatangol, a mese, melyet élvez — korunknak, korunkról szól.

Maga e mese a következő.

Bolognára mozgalmas reggel virradt. Várják a küldöttség megérkezését, a mely hét hónappal előbb Avignonba ment, hogy a pápát a városra kimondott átok megszüntetésére bírja. A küldöttség sikerrel is járt s ezért a dicsőség babéra vezetőjének, *Giovanni da Sangiorgi*nak, az egyetem ifjú jogtanárának a homlokát ékesíti. Az egész város talpon van. A városkapunál a tanács, élén a podastával, a klérus, élén az archidia-konussal, nemkülönb az egyetem tanári kara, vala-

* (V. ö. Burckhardt I. „A renaissance-kori műveltség Olaszországban” c. m. II. k. VI. f.)

mennyi ünnepi ornátusban várják a nap hőseit: az utcán pedig, vigan lobogó zászlók alatt, az egyetem scholárisai, bursák szerint csoportosulva, tarka vegyületben várják a kedvelt mestert.

De a ki legőszintébben, legedőbben várja, az *Giovanni d' Andreának*, az agg jogtudósnak s a város és egyetem szemefényének két leánya: *Bettina* és *Novella*. A két leány a képzelhető legnagyobb ellentét: csak egyben egyeznek — a szerelemben. Amde e szerelem is milyén más a két leány szívében!

Bettina maga a közvetlenség, az üde, a naiv természetesség. Kitiünő gyermek, ki agg atyját szinte anyai gonddal ápolja; — hűséges, őszinte nővér, ki büszkén tekint fel nővére s mellette boldog a maga jelentéktelenségében; — jó gazdasszony, áldott, elégedett kedély, csakhogy a házi körön túl egyáltalán nem ér a tekintete. Egyszóval amolyan tűzhely-tücske, a ki bájos szépségével, házias erényeivel, odaadó kedélyével boldogsága lesz egy közepes férjnek; de arra, hogy egy magasán járó férfilelket megértsen, képtelen. Szerelme Sangiorgio iránt a leányszívnek ösztönszerű fellángolása a férfi iránt, kiről titkon álmódozik, de kire komolyan gondolni sem mer, mert oly magasban látja ezt maga fölött. Tán nem is szerelem az igazán, tán csak a vér álmódozása, a felserdült hajadon ábrándozása, a kinek benső természeté ösztönszerűleg jelenti meg jövő hivatását.

Novella — oh az egészen más anyagból van gyúrva. Már neve is mintegy symbolumszerűen sejteti lényegét. Az napon született, a melyen atyja *Novella* c. jogtudományi híres könyvét épen befejezte. (Megjegyzem, hogy *G. d' Andrea* történetileg tényleg szerepel, s hogy e könyve is történeti valóság) s e felett való örömeben leányát is a *Novella* névre kereszteltette. Így lettek a tudós könyve és lánya — mintegy egymás folytatásai, hogy később örök elválaszthatlan egységbe forrjanak.

Novella minden ízében a renaissance nője. Erős egyéniség, csupa energia és akarat. Rajong a tudományért s ha tudós könyvei mellé telepszik, nem létezik számára se apa, se nővér, se világ. Csak egyetlen lény — s ez Sangiorgio. Ezt látja a betűk között is; ennek lelkével társalog, a midőn a könyvekbe elmerül. Sangiorgio volt a tudományokban *Novella* mentora, ő vezette be ezt azoknak titkos szentélyébe, miközben a leány az ifjú férfi lángelméjétől elbűvölve, olthatlan szerelemre gyül iránta, a nélkül, hogy Sangiorgio erről csak sejtéssel bírhatna is. Ellenkezésképpen a tudós csevegések meghitt óráiban a leányban valami rendkívüli, mintegy a földi sphaerán felülemelkedett, gondviselészerű lényt tanult megismerni, a kinek éles elméje neki magának is többször világosságot gyújtott s a kívül minden dolgát, tervét bizalmasan megbeszélte: egyszóval nem a hús- és vérleányt, csak a rendkívüli lelkű barátinót látta benne, kívül szemben csak egyetlen érzelmet ismert — a hódolatot.

A fényes fogadás odakünn már lezajlott s az ünnepi bevonulás zugó moraja mind erősebben hatol be az erkélyes szobába, hol a két nővér tartózkodik. Végül a menet a ház elé ér, s ott látják Sangiorgiót cifra paripán. Megáll s a lányok felé int. *Bettina* kendőjét lengeti, *Novella* mozdulatlan. „Hát te nem lengeted kendődet?” — Nem! — „És miért nem?” — Mert *mások* is lengetik. —

Sangiorgio most leszáll paripájáról, bucsút int kíséretének s siet fel öreg mestere, *Giovanni d' Andrea* s lányainak üdvözlésére. Nyomában szolgálja a lányoknak szánt ajándékkal: *Bettina* számára egy szelid sólyommal, *Novella* számára egy provencei fátyollal. *Novellát* kissé halványnak találja, bizonynyal a sok szobalevegő... Am

Bettina sokat ígérő bimbóból pompás rózsává fejlődött. *Bettina* egyetlen gondja — a sólyom; *Novella* örömet nem mutatja, hanem rögtön komoly beszélgetésbe fog s kikérdezi Sangiorgiót küldetése felől. Sangiorgio elmondja, hogy mily sok nehézséggel, cselszövénnyel kellett megküzdenie, de végül mégis Bologna győzött s ezt egyedül főiskolája nagy hírének köszönheti. Hogy Avignonban is Dante, Petrarca s az antik klasszikus szellem uralkodnak, hogy a pápai udvarnál a tudománynak felette nagy a becsülete — s azért, a mit Bologna követe alig vihetett volna keresztül, azt könnyű szerrel elérte a bolognai egyetem doktora. Lelkesedve végzi:

„Nincs kétség benne: új világba lépünk,
Úr, szolga mind tanulni kénytelen!”

Erre *Novella*, a kit már az imént, hogy Sangiorgiót délceleg paripáján látta, e szavakra ragadta a büszkeség nemes irigysége:

„Lennék bár férfi! A nőnek még csak
Sejtelve sincs arról, hogy mi az élet...
Csak egy-két gonddal átszűrt korty belőle
S sohsem az egész, a teli pohár!”

most Sangiorgio előadására e szavakban tör ki:

„És csak mi nők álljunk nyugodtan félre,
Csak mi ne halljuk, mire int a kor?
Kis körben, apró gond s bajjal evődve
Vakok maradjunk mind a nagy iránt,
Miből a férfi értékét meríti!?”

Am *Bettinát* ily gondok nem zavarják. A mint *Novella* kimegy, hogy gyengélkedő atyját Sangiorgio megérkeztéről tudósítsa, első dolga, hogy kedves félszegen vallatóra fogja Sangiorgiót provencei élményei felől, mert úgy hallotta, hogy az ottani nők igen szépek, de hamisak is ám. Az együgyű tisztza szív — mint gyermek az elkövetett rossz tettet, maga árulja el szerelmét. Lehet-e erre más felelet, minthogy egy kedves párbeszéd után Sangiorgio egy a feltékeny leány ajkára lopott csókkal árulja el, hogy — hányat ütött az óra. S e csókkal már előre meg van peesételve nemesak Sangiorgiónak s *Bettinának*, hanem *Novellának* sorsa is, ki midőn atyjával belép, nem is sejtí, hogy itt most az ő élettragédiájának első felvonása játszódott le.

Az agg tudós örömmel üdvözli fiatal barátját és kollegáját s becsületes nyíltsággal elmondja, hogy soha, de soha még *Novellát* ily rózsás kedvében nem látta. *Novella* nem késik a felvilágosítással. Atyjának és Sangiorgiónak köszönheti élete legjavát, mert a szent tüzet lelkében ők gyújtották meg s ők élesztették, miglen megtanult a maga erejéből repülni. A lefolyt hat hónapot arra használta, hogy elkészült a jogtudományi doktoratusra, már meg is tette az egyetemen a szükséges lépéseket, hogy a doktori gradust törvény és rendszerint megszerezhesse. Hát ez az ő boldog örömeinek forrása, hogy hazatérő mentorának, Sangiorgiónak e meglepetést készíthette.

Épen jön a scholarisok rectora, hogy tiszteletből az agg tudós iránt személyesen hozza meg a — sajnos elutasító választ. A párbeszéd, mely itt a rector, Sangiorgio és *Novella* között kifejlődik, igen finom és mulatságos. A komikus elemet benne a korlátolt rector, mint a banális közfelfogás kifejezője képviseli, melynek elegendő érv a visszautasításra, hogy *Novella* nem „masculini generis”. Végül — a rector hiúságára való rátapintással — mégis csak kicsikarják tőle az engedélyt, hogy *Novella* rite et ordine „examen rigorosum” elé álljon s azt megelőzőleg a szokásos próbaelőadásokat az egyetemen a jus canonicumból megtartsa.

A legnagyobb nehézségen tehát szerencsésen túlestek volna s most a véletlen maga is közrejátsszik.

hogy a dolog azonnal dülöre jusson. A óra int s az öreg Giovanni d' Andreanak az egyetemre kell mennie. Hanem épen jókor beállit Zancari, a tudós orvos és astrologus, a kit titkon az atyja gyöngékedése miatt aggódó Bettina hivatott el s egyszerűen megtiltja az öreg tudósnak, hogy az egyetemre menjen és pedig nemcsak a pulsus verésének gyöngesége miatt, de mert a csillagok constellációja is így követeli, a mennyiben Saturnus a Bak körébe lépett s most a Jupiter quadraturájában áll. Hát ily nyomós okok s szereteteinek aggódó kérése végre rábírija az öreg tudóst, hogy jó, hát itthon marad a megszabott ideig, különben is órát majd lefoglalja a probaeladásokkal — Novella. — (I. felv.)

Az egyetemen már várják tudós professorukat a scholarisok. Van ott mindenféle natio, ifjú s vén diák — valóságos Babel. S mert az öreg tudós késik, hát megered a duhaj tréfa, a mely csakhamar éktelen orgiába fül. Már együtt fujják a szilaj diáknótát, ökleikkel verve ki a taktust:

„Amor regit juvenes
Amor capit virgines.”

a midőn egyszerre pisszegés támad: „Jön az öreg.”

És belép — Novella.

Már fennáll a katedrán; már kinyitotta a könyvét, már meg is szólal: „Commilitones!”...

A scholarisok egyszerre, mintegy ígézet alatt, összesűnnek. Véleményök abban kulminál, hogy itt a sátán nyilvánvaló csodat tett, átváltoztatta az öreget ifjú szüzzé — s már megered a pajkos megjegyzések áradata a védtelen leánnyal szemben. Már is szerelem-ítassan körülönlök s fennen követelik, hogy ne a decretálisokat, de Petrarkát olvassa nekik s egybe össze is vesznek egymással s csakhamar két pártra szakadva versengenek, mint gveflek és ghibellinek. A vége az, hogy végül is Ugo cyprusi királyfi, kiről már előbb, még az öreg tudós házában megsejthettük, hogy imádja Novellát, egy tolakodó scholarist páros viadalban megsebez — s a botrány vége, hogy a megjelent rector az előadást egy órára felfüggeszti. Am Novellát az átél izzalom nem töri meg. Kijelenti az akadémikus rectornak, hogy előadását a jövő órában ujabb megkezdí s addig is ott marad a tanteremben, sirva egy padra könyökölve.

(Vége köv.)

KÜLFÖLDI KRÓNKA.

Dowie és a keresztyén katolikus egyház Zionban.

„Az egész világnak számolnia kell ma Zionnal.”
„A huszadik század 4-ik esztendejének hajnalával Zion representálja a jelenkor leghatalmasabb szellemi mozgalmát. Zioni-rodalom után szomjúhozna ma nemzetek s királyok is megtértek már Zion világosságához.” Így szól „Rev. John Alex. Dowie.” A „christian science” Dowieban s az általa alapított Zionban éles concurrentiára talált.

A skót származású Dowie 1846-ban született Edinburgban. Mint fiatal ember atyjával Ausztráliába ment, a hol arra határozta el magát, hogy pap lesz. Tanult szülővárosában, Edinburgban. Tanulmányai befejeztével Ausztráliában a congregationalis egyház szolgálatába állott. Egyházának szigorú szervezete azonban feszélyezte, lerázta tehát azt s községét Sydneyben magával ragadva, saját belátása szerint kezdett működni. Megnyerte a social reformpártot a maga számára, sőt vezetője is lett.

Maga mondja, hogy Ujdélwales miniszterelnöke is lehetett volna, de nem fogadta el e magas tisztséget, mert csak pap akart maradni. Ausztrália majd minden nagyobb városában gyűléseket — meeting — tartott, melyekre óriási számban jöttek el az emberek, nemcsak megragadó szónoklatai, de inkább imával s kézfeltevással való beteggyógyításai miatt. Dowie azt állítja: ezrenként tódultak hozzája a sánták, bénák, vakok s mindenféle betegek, megtöltvén egész házat sőt háza tornácán s lépcsőin is feküdtek. A ki pedig járni nem tudott, azt betegágyán hozták el hozzája s mindenike csak azt óhajtá, hogy Dowie ruháját érinthesse, vagy hogy csak az árnyéka essen reája — s Dowie ezeket meg is gyógyított.

De miért hagyta el mégis ez a csodatévő férfiú 1888-ban Ausztráliát, hol győzelemről-győzelemre ment s győzelmeit napról-napra ünneplhetette? Dowie maga azt mondja: hogy Amerikába is elvigye a megváltás teljes evangéliomát — testre, lélekre gyógyulást és szentséget, (lásd Blätter der Heilung 1902 2. oldal). Mások azonban azt mondják: Ausztráliában tovább már nem maradhatott, talpa alatt égett a föld. „A kicsi vándorcsoport — Dowie feleségével s két gyermekével jött Amerikába — a nélkül, hogy egy lelket is ösmert volna, missióját megkezdte Amerikában abban a tudatban, vele van az Isten, s hogy ott dicső munka vár reája. San-Franciskóban s Nyugatamerika más városaiban az „isten gyógyítás” — Divine Healing — egyletét hívta életre. 1893-ban a kiállítás alkalmából Dowie Chicagóba jött közvetlen a kiállítási helyiség előtt egy Ziontabernakulumot emelt s egy hétmeletes házat beteg otthonná — kórházzá. Ebben a betegek és szenvedők eltartásban s ápolásban részesülhettek hetenként 10—15 dollárért, a „Gospel of Healing”, a gyógyítás evangéliomát pedig, mint Dowie hangsúlyozta: „without money and price” fizetés nélkül, ingyen nyerik. „Kezdetben Chicagó szavára hallgatni nem akart, de szellemi és physikai részességében veté Ziont” (1902. 2. old.). De nemsokára csodagyógyításai által nagy hatást idézett elő ott is Dowie. A Tabernakulum falait a divine healing számos trophaeusai ékesítik — mankók stb. — s számosan tanúbizonyságot tesznek teljes meggyógyulásuk s megváltásuk tényéről. Dowie korántsem ékeskedik a szerénység erényével, ő t. i. azzal is dicsekszik, hogy egyetlenegy gyűlésén több sikeres beteggyógyítás bizonyították, mint különben az egész bibliában (1900. 183. old.). Kihívó, nyegle fellépésével, különösen az orvosi tudománnyal szemben (irt ő egy röpiratot ezen a címen: „Doctorok, Medikusok és Ördögök”) sorompóba szólítá az ellenmondást s ellenállást.

Az 1895. évet Dowie a harc és üldöztetés esztendejének mondja. Kórházát bezárta a rendőrség, őt magát s híveit többször letartóztatták, az összes chicagói sajtó meg kigúnyolta, elítélte, de végeztére mégis csak Dowie győzött. A legfelső törvényszék fölmentette s az ellene kezdett hajszából mint híres ember került ki. Fölmentése után Chicagó legnagyobb termében, az úgynevezett „Auditoriumban” kezdett prédikálni s hallgató-sága 4000—5000-re ment vasárnaponként.

1896-ban február hó 22-én. — Washington születése évfordulóján — híveivel megalapította „a ker. katolikus egyházat”, melyet közönségesen „Zionnak” neveznek. Mint előtte más egyházalapítók, ő is az apostoli egyházat vette példájául s jogot formált magának ahhoz, hogy az I. Kor. 12, 8 s tovább — felsorolt Léleknek nyilvánvaló ajándékait új életre ő keltette, különösen pedig a gyógyítás ajándékát. Az 1896 óta megjelenő Dowie lapjának címe azért is: „Learves of Healing” (gyógyítás lapjai). Ez a lap — 1899 óta német és hol-

land nyelven is — Dowie eszméinek leghatásosabb eszköze, reklamja. Egy lelkes híve az osztrák származású Hadler-Briegner asszony — számos betegnek küldte meg ezt a lapot úgy Osztrák- mint Németországba s ezáltal Dowie-nak számos tisztelőt szerzett. Ez a lap hatalmas reklam. Minden számában és pedig mindjárt az első oldalon egy-egy csodagyógyítás történetét meséli el, — gyomorhaj, rák, szívbaj, tüdővész stb. betegségekből kigyógyultak arcképeit hozza betegség előtt s gyógyulás után s írásos bizonyításait is — aztán jön Dr. John Alex. Dowie próféta arcképe is. A lap többi része néha 24—30 oldalon át hozza Dowie beszédeit szószentként.

A rendkívüli beteggyógyítások s híveinek isteni magasztalása Dowie-t nemsokára nagyobb igényekre készítette. Már 1899-ben azt mondta magáról: „a szövetségnek követe“ (Mal. 3. 1.) s már 1901. évi július hó 2-án 7000 személy tomboló örömrivalgása között úgy nyilatkozik, hogy ő „Illés, a megújító!“ vagyis III. Illés! Az első Illés ugyanis szerinte Illés próféta, a „romboló“, a második Ker. János, vagyis „Illés, az útegyengető“. Bizonyítása ehhez igen érdekes: a szt. írás azt tanítja — a legjobb írásmagyarázók is bizonyítják — Krisztus eljövetele előtt ismét eljön Illés is. Ha már most közel a Krisztus eljövetele — a min Dowie nem kételkedik — akkor hát Illésnek már itt kell lennie s aztán így szól: „ha pedig én nem volnék Illés, a megújító, akkor hát kiesoda más“ (1902 176. old.) 1902 május hó 25-én ismét új kijelentéssel lepte meg a világot azt mondván: ő ama próféta melyet Mózes — V. Móz. 18, 15 stb. — jövendöl! Dowie ezentúl isteni autoritásának büszke öntudatában imígyen szól: „elküldtünk a bűn elpusztítására, Isten népe megújítására s Istenországa helyreállítására“ (1902 177. old.). Suhintja most a kardját, „a szellem kardját“ az elpártolt egyházak s az elpártolás különféle formái ellen, hogy azokat ő jobban legyőzze, mint egykoron Illés a Babilpapok leölése által a Kérith patakja mellett (1902 176. old.). „Menydörgésünkkel megremegtetjük majd a jelenkor pápaságát, de Luther szellemében megtámadjuk majd a jelenkor Lutheranismusát is, mert sokkal inkább büntetésre méltók a protestáns egyházak, kik ma már nem protestálnak s a társadalom, a vagyon, a politikai s katonai hatalom rab-szolgáivá lettek“ (1902 176. old.).

Krisztus eljövetele, — Dowie szerint körülbelül 25 év múlva — a millenium hajnalhasadása előtt a népet össze kell gyűjteni „a tisztátalanok ám maradjanak meg sörben vagy Babelben“! (Sör alatt Milvaukét, a sörvárost s Babel alatt Chicagót érti.) Ezeket el kell hagyni, Zionnak ezekben nincsen maradása. Azért is már 1899-ben egy külön Zionváros alapítását vette terve, a mihez egy egyesületet is létesített. Ez a terve a csodával határos gyorsasággal s nagy ügyességgel meg is valósult. 40 mértföldnyire Chicagótól, a Michigantó partján 1230 lánynyi földterületet sikerült megvennie, a melyet nyomban utcákra és házhelyekre méretett fel s alig, hogy ez megtörtént, már haszonbérletbe is adta az egyes helyeket 1100 évre a Zionistáknak (1902 158. old.) abban a reményben, hogy akkorára bizonyosan vége lesz már a milleniumnak. Ez a város hihetetlen rohamossággal fejlődött, négy évvel alapítása után már 10,000 lakosa volt. Ebben a Zionban megoldást nyer majd a négy nagy világprobléma: a vallási, politikai, paedagogiai és kereskedelmi. Különösen az utóbbiban úgy látszik Dowie igazi mester. Dowie azonnal nagy ipariügyi vállalatokat teremtett Zionban. Van ott jóforgalmú csipkegyár, melyben több száz munkás dolgozik, — cukorgyár, téglagyár, fűrészmalom, áruházak, villamosági gyár — vendégfogadó 1000 sze-

mélyre stb. Minden egyes vállalat élén igazgatók állanak ugyan, de a vállalat minden szála Dowie kezében van, hová nevezetesen a pénzek is folynak. Egyszer már a csipkegyárt részvénytársasággá akarták átalakítani, de Dowie ebbe a tervbe bele nem ment, azt mondván: „én vagyok a részvénytársaság“ (1902 159. oldal); — a munkásoknak s hivatalnokoknak meg azt ígérte: „abban az évben, melyben 7 milliót keresek, 1 milliót osztok ki köztetek“. (1902 160. old.). Ő maga azonban ma már többszörös milliomos. 1904 elején azt a hírt hozták a lapok, hogy Zion vállalatai tönkre jutnak, de ez a hír nem bizonyult igaznak. Zion pénzügyi állapota kedvező. Dowie 1904. február hó 29-én azt mondja egy prédikációjában: „Zion nem szegény! Úgy állok itt, mint 25 millió dollár representánsa.“ (1904 101. old.). A chicagói lap, „Record Harald“ 1904. március hó 17-én meg azt írja: „Dowie halad! Zion készpénzzel fizet mindent“!

(Vége köv.)

EGYHÁZI ÉLET.

Felügyelői-iktatás. A rév-komáromi evang. gyülekezet május hó 14-én iktatta tisztébe új felügyelőjét, Kirchner Mihályt. Kirchner a komáromi egyházat mintegy *negyven* esztendeje szolgálja már csendes zajtalan munkával, de állandó és hűséges szeretettel. Az egyház-köztség önmagát tisztelte meg, a midőn e puritán erkölcsű, régi tagját emelte az elnöki székbe. Biztosak vagyunk benne, hogy Komárom, a melynek az utolsó esztendők alatt oly nehéz helyzete volt, hogy saját felügyelőjével szemben kellett megvédenie érdekeit, az új felügyelő vezetése alatt nyugalmasabb korszakba jut s nevével az alkotásoknak új aérája nyílik meg. Az új felügyelőt az eskületétel után Jánossy Lajos esperes, dr. Kéler Zoltán ügyész és Kovács Sándor egyháztag üdvözölte. Isten áldása legyen az ősz hajú, de ifjú lelkű felügyelő munkáján!

Lelkészválasztás. A murány-hosszúrési (Gömör m.) ev. egyház f. hó 7-én tartott közgyűlésén egyhangulag *Blázy Lajos* kis-körösi segédlelkészt választotta meg lelkészévé. Az alföld közepéről a gömri Svájceba került rokonszenves fiatal lelképásztort bemutatkozásakor népe hamarjában annyira megkedvelte, hogy eltávozása alkalmával szinte a régi bizalom melegségével vált meg tőle a viszontlátásra. A próbaistentiszteleten, valamint a választó gyűlésen szép számmal jelentek meg a Coburg-herceg ev. vallású tisztjei, kik mindannyian mint lelkes protestánsok ismeretesek. Még az nap a kies Murányba rándult át az új lelkész, hol a hercegi tiszteknek szívesen látott vendége volt, kik tiszteletére Hensch Emil főerdész házánál családostul megjelentek. Üdvözljük az ifjú lelkiatyát. Működéséhez szép reményeket fűzünk. Munkájához sikert kívánunk.

Próbaszónoklat. Budapesten f. hó 14-én tartotta meg próbaszónoklatát a negyedik jelölt, *Kaczián János* vallásnár és missiói lelkész, a ki ebben a minőségben már 20 év óta működik a fővárosban s eddigi működésével is számos hivatást szerzett magának. Már ebből a körülményből is érthető, hogy igen nagy volt irányában az érdeklődés, melyet egyébként gondosan kidolgozott beszédével és nem esekély szónoki képességre valló előadásával meg is érdemelt. Tiszteletére, mint a többi jelöltnél is, este fényes bankett volt.

Gombótz Zoltán. Ez egyszerű név egy ifjú nyelvtudósé, a kit az egész ország szeltire ismer és becsül.

Az összehasonlító nyelvészetben, a magyar nyelv rejtett kincseinek kutatásában oly eredményeket ért el fiatal kora dacára, hogy a szakkörök figyelmét nagyhamar magára vonta. Munkatársa összes szakfolyóiratainknak, titkára a minap alakult „Nyelvtudományi Társaság“-nak, s főmunkatársa a most indult „Magyar Nyelv“ folyóiratnak, a melyet Szily Kálmán szerkeszt. A Magyar Tudományos Akadémia mult heti közgyűlésén nagy többséggel levelező tagjává választotta az ifjú tudóst. E kitüntetésben egyházunk kitüntetését látjuk. Gombótz evangélikus ember, Gombótz Miklósnak a soproni alma mater egyik volt kitünő tanárának fia. Kitüntetése öröm az apának s dísz az iskolának is, a mely nevelte.

Heinrich Gusztáv. A „Magy. Tudományos Akadémia“ Heinrich Gusztáv egyet. tanárt, volt rectort s híres modern philologust választotta Szily Kálmán lemondása után főtítkárrá. Heinrich a budapesti evang. gymnasiumban kezdte oktatói pályáját. Irodalmi működése révén csakhamar tagja lett a Kisfaludy-Társaságnak, Akadémiának s egyik elnöke és vezére a Magyar Philologiai Társaságnak. Jelenleg szerkeszti a Franklin-Társulat kiadásában megjelenő egyetemes irodalomtörténetet. Résztvett a tanárképzés reformjában és mivel minden munkakörben megbízható, dolgos embernek bizonyult, a Magy. T. A. a főtítkári székre hívta meg. Semmi kétség benne, hogy ezen a téren is meg fog felelni a belé helyezett bizalomnak.

A nagyhonti papi értekezlet. Nagyhont evang. papsága május 10-én, Felső-Terényben, Händel Vilmos esperes elnöklésével tarotta ez évi értekezletét. Összesen 21 testvér jelent meg az egyházmegye különböző részeiből. Hiányoztak 12-en, tehát a Halkipásztorok harmadrésze. Az Úr vaesoráját Stur Pál fehérkúti lelkész szolgáltatta ki magyar nyelven. Jövő esztendőre Bátor Szabó Kálmán palójtai lelkészt kérik fel szónokul. Az elnöklő esperes legeslegelőbbben bemutatta az egyházmegye új lelkészeit: *Zsámbor Pált* (Selmebányán), *Jamriska Jánost* (Csall), *Mayer Pált* (Hont-Börzsöny), *Balant Dánielt* (Hodrusbánya) és *Bobál Samut* (Egyházmarót). Az értekezlet ideje és figyelme legnagyobb részét a belmissió kérdésének szentelte. Hajdu Lajos külön belmissiói egyesület alapítását indítványozta, a mely az évi járulékokból befolyt jövedelmének tetemes részét vallásos iratok kiadására és terjesztésére fordítaná. Mayer Pál minden gyülekezetben akar ily egyesületet szervezni s az összes jövedelmet iratokra száná. A szervezést úgy gondolja, mint a gyámintézetét; különböző fokai volna: a gyülekezeti, egyházmegyei és kerületi és egyetemes belmissiói egyesület. Az esperes Zsámbor, Rozsnyai és néhányan az egyesületre nem szoruló szabad munkálkodás hívei, mert ez felel meg a keresztyén egyház hagyományainak. Krupec alesperes gyakorlati szempontból kivánja az egyesület alapítását. Mayer Pál szép tanulmányt olvasott fel a belmissióról s fejtegetése következményeképen hármast indítványt terjesztett elő a belmissiói egyesület alapítására vonatkozólag. Az értekezlet — bár a felolvasónak tartalmas munkájáért köszönetet mondott, vele szemben Jamriska indítványát fogadta el, mely szerint jövőre minden lelkész tegyen jelentést évről-évre az esperesnél az általa végzett belmissiói munkáról. A szent célra begyűlt összegeket az espereshez küldik, a ki a kerületi gyűlésen részletesen számot ad róla. Az értekezlet szükségesnek tartja a kerületi tanítóképző felkarolását, Selmebányán való újjászervezését, a lelkésziak segélyalapjának s az ipolysági templomnak támogatását; ragaszkodik az 1848. XX. t.-e. végrehajtásához; *erkölcsei kötelességül tekinti Luther műveinek megrende-*

lését és terjesztését annál inkább, mert a református és unitárius egyház erre szinte megszegyenítően szép példát szolgáltat. A theol. oktatás dolgában az értekezlet ragaszkodik a Budapesten felállítandó theol. facultás eszméjéhez, a melyet semmiféle más rendezésnek feláldozni nem hajlandó. A jövő esztendei értekezlet tárgyául a diakonissai ügyet tűzték ki, előadónul Bobál Samut kérték fel. — Dedinszky Aladár végül a költséges, zajos és kegyeletlen halotti torok korlátozására vonatkozólag tett kérdést. Az értekezlet ennek megoldását a belmissiótól várja.

Budapest. A deákteri magyar egyház f. é. június hó 4-én d. e. 8^{1/2} órakor rendkívüli közgyűlést tart, melynek tárgya az új lelkész megválasztása. Ha az első szavazásnál a négy jelölt közül egy sem kapna abszolút többséget, június 8-án ejtik meg a végleges választást. — A magyar és a közös egyház tisztújítását június hó 4-én és 5-én tartja.

Jótekonyság. A kis-somlyói gyülekezet most építi újjá templomát, a mely a hosszú idő s a sok viszontagság miatt roskadó félben volt. Gróf Erdődy Ferenc, egy buzgó r. kath. főúr, a ki saját vallásához való hűségét össze tudja egyeztetni más vallású embertársainak szeretetével, a költségek fedezéséhez 500 koronával járult. Áldás a jóltevőn s kegyes adományán. — A Hont-udvarnoki ág. hitv. ev. egyház két buzgó tagja: id. *Talaj Pál* és *Krajcs János* végrendeletökben egyházukról is megemlékeztek. Előbbi az egyházi épületek jókarbantartására 600, utóbbi pedig általános egyházi helyi célra 200 koronát hagyott.

Eljegyzés. *Bobál Samu* egyházmárothi lelkész, a kit a minap iktattak be tisztebe, eljegyezte *Molitorisz Erzsikét*, zólyomi áll. iskolai tanítónőt.

Kámori Sámuel, a pozsonyi ev. főiskola egykori tanárának, a keleti nyelvészet érdemes s tudós művelőjének tisztelői és barátai siremléket állítanak. Az adakozásra hívó felszólítást a Hivatalos Közlemények közli egész terjedelmében. A kegyeletes célt mi is melegen ajánljuk olvasóink szeretetébe s az adományokat is elfogadjuk.

Papi értekezlet. A nógrádi ág. hitv. ev. lelkészi testület f. hó 25-én Balassagyarmaton az iskola termében tartja meg ez évi rendes papi értekezletét.

Szerkesztői üzenetek.

Értesítjük olvasóinkat, hogy ha valami ügyük van a miniszteriumnál vagy más hatóságnál, megkeresésökre szívesen utána járunk, tájékozódunk s ha szükséges, meg is sürgetjük — pusztán esetleges kész kiadásainkat számítjuk föl. A szerkesztő minden héten megfordul Budapesten, a segédszerkesztő pedig állandóan a fővárosban lakik. Reméljük, hogy ezen ajánlközásunkkal is közelebb jutottunk egyházunk s közönségünk rokonszenvéhez.

Lapunk olvasóit, főkép a lelkész. tanár és tanítói urakat tisztelettel kérjük, hogy az egyházukban előforduló eseményekről, gyűlésekről stb. bennünket értesíteni sziveskedjenek. Költségüket megtérítjük s fáradságukat is díjazzuk. Fontos hírekről idő rövidsége esetén táviratot is szívesen veszünk. A közleményt a szedés könnyítése végett a papírlapnak csak egyik oldalára kell írni. A cikkeket is díjazzuk s éppen ezért szigorú mértékkel mérünk.